

Немачка
сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Sprovedeno od strane:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

**Svratište za decu
Udruženje građana „Centar za integraciju mladih“**

**PRAVNO-SOCIJALNI POLOŽAJ I VULNERABILNOSTI PORODICA I
DECE (READMISANATA) KOJA ŽIVE U NEFORMALNIM NASELJIMA U
BEOGRADU**

- REZULTATI ISTRAŽIVANJA -

Autor istraživanja:

Prof. dr Aleksandar Jugović

Saradnik u istraživanju:

Ass. mast. Dragica Bogetić

Beograd, 2019.

METODOLOŠKI OKVIR

Istraživanje “**Pravno-socijalni položaj i vulnerabilnosti porodica i dece (readmisanata) koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu**” sprovedeno je od avgusta do decembra 2018. godine u 28 neformalnih naselja u Beogradu: Ledine, Okretnica 75, Dr Lole Ribara, Bezanijska Kosa, Jabučki Rit, Vračar, Kijevo, Marije Bursać, Plavi horizonti, Tošin bunar, Zemun vojni put, Vuka Vrčevića, Grmec, Kamendin, Mali Leskovac, Orlovsko barake, Orlovsko kontejneri, Orlovsko stanovi, Reva 2, Braće Jerković, Ustanička okretnica, Čukarička šuma, Čukarička šuma 2, Čukarička Padina, Vidikovac 1, Vidikovac 2, Žarkovo ispod mosta, Banjička šuma. Ispitano je 564 domaćinstva (a evidentirano je 772 domaćinstva).

Instrument koji se sastojao od pitanja u formi upitnika i skala stavova, konstruisan je tokom jula meseca 2018. godine. Nakon prve verzije Upitnika, komentare, ocene i sugestije dali su, kroz fokus grupu, rukovodioci programa i terenski radnici Centra za integraciju mladih, nakon čega je Upitnik dobio konačnu formu. Pre odlaska na teren za prikupljanje podataka, terenski radnici su prošli jednodnevnu obuku za primenu Upitnika od autora.

Prvi deo Upitnika ima ukupno 264 pitanja, otvorenog i zatvorenog tipa, i sastoji se iz osam grupa:

1. **Osnovni podaci o članovima domaćinstva** (broj članova domaćinstva, polna struktura domaćinstva, broj dece);
2. **Pravni status** (proces readmisije, status u stranoj zemlji, dokumenti, prijava boravka, prava iz socijalne zaštite i radnog osiguranja);
3. **Socijalno-demografska obeležja** (mesto rođenja članova domaćinstva, jezik kojim govore, etnička pripadnost, bračno stanje i obrazovanje roditelja-staratelja dece, radni status, prihodi, način izražavanja);
4. **Ključne potrebe u porodici** (ishrana, odeća, higijenske potrepštine, voda, lekar u naselju, knjige za školu, igračke za decu, prevodilac, telefon, itd.);
5. **Obrazovni status dece** (predškolsko i školsko vaspitanje i obrazovanje, razred, ponavljanje razreda, napuštanje škole);
6. **Psihološki i bihevioralni status dece: snage dece&porodice i rizici** (slobodno vreme, psihosomatski problemi, emocionalno-bihevioralni problemi, rad na ulici, traumatizacija i viktimizacija dece);
7. **Zdravstveni status članova domaćinstva i dece** (potrebe za lečenjem, hronične bolesti, duševne bolesti, zavisnosti, razvojne teškoće dece, vakcinisanost, rane trudnoće, maloletničko roditeljstvo);
8. **Uslovi stanovanja** (ozidanost kuće, struja, voda, kanalizacija, vlaga, način grejanja, prostor, odvoženje smeća, itd).

Drugi deo Upitnika odnosio se samo na decu koja su iz porodica povratnika iz procesa readmisije za šta je konstruisan poseban set od 22 pitanja, otvorenog (6) i zatvorenog (16) tipa. Primenjene su kvalitativna (kroz otvorena pitanja) i kvantitativna (kroz skalu stavova) metodologija. Cilj ovog dela istraživanja je bio da se razumeju dečija iskustva, okruženje, potrebe, osećanja i izazovi za decu u procesu povratka u Srbiju. Uzorak je činilo 34 dece, 16 muškog i 18 ženskog pola, uzrasta od 10 do 17 godina. Intervju sa decom je obavljen u okruženju i smeštaju gde deca žive u naselju. Svakom detetu koje je želelo da učestvuje u intervjuu data je mogućnost da ne odgovara na neka pitanja, da zatraži pauzu u razgovoru i da postavi pitanja koja pojašnjavaju zahtev intervjuera. Takođe, deca su

mogla da izraze želju da tokom razgovora bude prisutna i osoba od njihovog poverenja (roditelj, staratelj, sibling, rođak).

KLJUČNI REZULTATI

I OSNOVNI PODACI O ČLANOVIMA DOMAĆINSTVA

- Najveći broj domaćinstava je sa 4 člana (18,8%), a zatim sa 5 članova (16,9%) i 3 člana (14,2%).
- Sa preko 8 članova ukupno ima 12% domaćinstava.
- U najvećem broju domaćinstava žive 2 muška člana (31,5%) i 2 ženska člana (29,1%).
- Najveći broj domaćinstava ima do 2 dece (43,2%), sa 3 dece je 19,3%, sa 4 je 16,6% sa 5 je 9,9%, a sa 6 i više dece je 12,1%.
- Muške i ženske dece ima najviše 1-2 po domaćinstvu, a ukupno 74,4% muške i 73,9% ženske dece.

II PRAVNI STATUS ČLANOVA DOMAĆINSTVA U INOSTRANSTVU I SRBIJI

- 30% svih domaćinstava u naseljima je vraćeno u Srbiju kroz readmisiju.
- Readmisanti su najvećim delom vraćeni iz Nemačke (89,8%), Švedske (2,8%) i Italije (2,3%).
- Od onih koji su readmisanti najveći broj njih je u stranu zemlju otišlo legalno uz važeće putne isprave a samo 1,8% je otišlo ilegalno.
- Oko 14% readmisanata je u inostranstvu boravilo van dozvoljenog zakonskog roka.
- Readmisanti su u inostranstvu najviše imali smeštaj u zakupljenom stanu (45%), kampu (45%) i kod rođaka ili prijatelja u stanu (4%).
- U najvećem broju slučajeva readmisantima su lokalne vlasti najavile da će biti vraćeni u Srbiju (za 70%), dok 30% domaćinstava nije imalo najavu vraćanja.
- Readmisanti su u 80,4% izjavili da tokom čina povratka nisu imali nikakav vid neprijatnosti od lokalnih vlasti i države, dok 19,6% je izjavilo da su doživeli neprijatnosti u delovanju organa države odakle se vraćeni u Srbiju.
- Tokom boravka u inostranstvu, od svih readmisanata očeva, 79,6% su bili nezaposleni, povremeno legalno zaposleno je bilo 7,2%, rad na crno kod 4,6% očeva; majke readmisanti su u 91,5% bile nezaposlene u inostranstvu, a povremeni legalni rad je imalo 4,8%.
- U pogledu prijave prijave prebivališta u Srbiji, najveći broj članova domaćinstava je prijavljen: otac u 89,5%, majka 94,3% i ostali članovi domaćinstva u 91,6%; između 6 i 10% članova domaćinstva nije prijavljen u Srbiji.
- Važeću ličnu karte Srbije poseduje najveći broj članova domaćinstva: otac u 87%, majka u 93,6% i ostali članovi u 89%; ličnu kartu Srbije nema između 6 i 13% članova domaćinstva.
- Važeći pasoš Srbije ne poseduje 29,6% očeva, 34,7% majki i 24,4% ostalih članova domaćinstva.
- Važeći pasoš strane zemlje poseduje 4,6% očeva, 3,7% majki i 3% ostalih članova domaćinstva.
- U 9,6% domaćinstava deca nemaju prijavljeno boravište u Beogradu, u 4,4% domaćinstava neka deca imaju a neka nemaju prijavljeno boravište, u 2,9% domaćinstava nemaju Izvod za decu iz matične knjige rođenih, a u 4,1% domaćinstava Izvode iz knjige rođenih za neku decu imaju a za neku decu nemaju.
- Overenu ili važeću zdravstvenu knjižicu nema 22,4% očeva i 14,6% majki.

- U 14,1% domaćinstava deca ne poseduju overenu zdravstvenu knjižicu, a u 7% domaćinstava neka deca imaju a neka nemaju overenu zdravstvenu knjižicu.
- 45% očeva i 36,6% majki nije aktuelno evidentirano u Nacionalnoj službi za zapošljavanje.

III PRAVA IZ SISTEMA SOCIJALNE I DEČIJE ZAŠTITE

- Stalnu novčanu pomoć koristi 41,9% a ne koristi 58,1% domaćinstava.
- Tuđu negu i pomoć dobija 2,3% domaćinstava.
- Dečiji dodatak ostvaruje 49% a ne ostvaruje 51% domaćinstava.
- Jednokratnu pomoć u novcu i (ili) stvarima dobija 17,2% domaćinstava.
- Besplatan obrok dobija 25,9%, a ne dobija 74,1% domaćinstava.
- 14,2% domaćinstava koristi neku od usluga koje pružaju NVO.

IV SOCIJALNO-DEMOGRAFSKA OBELEŽJA DOMAĆINSTAVA

- Prema mestu rođenja, očevi su pretežno rođeni u Beogradu (37,7%), na AP Kosovo i Metohija (32,9%), i u unutrašnjosti Srbije (21%); dok je situacija kod majki slična, u Beogradu je rođeno najviše majki (38,8%), pa na AP Kosovo i Metohija (28,3%) i u unutrašnjosti Srbije (26,5%).
- Najveći broj dece je rođen u Beogradu u 85%, a ispod 1% dece je rođeno u inostranstvu.
- U domaćinstvima najčešći jezici govora su srpski (51,4%), romski (38,4%) i albanski (9,4%).
- Domaćinstva najviše pripadaju romskoj (78,8%), srpskoj (13,2%) i bošnjačkoj/muslimanskoj (3,6%) etničkoj zajednici.
- Bračni status unutar domaćinstava su, najčešće, vanbračna zajednica (57,3%), bračna zajednica (21,1%), dok je 4,8% razvednih i udovica 3,9%.
- Najveći broj očeva je bez završene OŠ (51,4%), sa završenom OŠ je 35,4%, a trogodišnju srednju školu ima 5,7%, dok je četvorogodišnju srednju školu završilo 3,1% očeva; majke su u 64,5% bez OŠ, sa završenom OŠ je 28,9%, srednju trogodišnju ima 4,6% a završenu četvorogodišnju srednju školu 1,7% majki.
- U pogledu aktuelnog radnog statusa, u 36,1% kod očeva je prisutan rad na ulici, nezaposlenih je 22,5%, rad na crno kod poslodavca 17,6% a stalno legalno zaposleno je 13,4% očeva; 76,3% majki su nezaposlene, a 15,4% radi na ulici.
- Prošnjom se izdržava 3,7% domaćinstava, sakupljanjem sekundarnih sirovina 63,5%, preprodajom robe 45,5%, pranjem šoferjabni 2,3%.

V MESEČNI PRIHODI ČLANOVA DOMAĆINSTVA	
Bez prihoda	2,9%
Ispod 5.880,00 RSD	16,4%
6.000,00 – 17.880,00 RSD	37,4%
18.000,00 – 35.880,00 RSD	22,8%
36.000,00 – 53.880,00 RSD	3,6%
54.000,00 – 71.880,00 RSD	1,2%
Više od 72.000,00 RSD	0,7%
Nije moglo biti utvrđeno	15%

VI KLJUČNE POTREBE U PORODICI PO SAMOPROCENI ANKETIRANIH

Potrebe	Da	Ne
Bolja ishrana	84,9%	15,1%
Bolja odeća	87,4%	12,6%
Češće tuširanje	61,5%	38,5%
Toalet u kući	52,2%	47,8%
Higijenske potrebe	82,8%	17,2%
Lekar u naselju	44%	56%
Telefon	29,7%	70,3%
Prevodilac	5,5%	94,5%
Internet	43,5%	56,5%
Igračke za decu	67%	33%
Knjige za školu	60%	40%

VII OBRAZOVNI STATUS DECE

- Deca readmisanata u zemlji EU odakle su vraćeni u 29% domaćinstava jesu bila upisana u predškolski program, dok 17% nije bilo upisano.
- Deca readmisanata u zemlji EU odakle su vraćeni kod 42% domaćinstava bila su upisana u školski program i redovno su ga pohađala, dok 15% nije bilo upisano.
- U 20,2% domaćinstava deca ne idu u obdanište, dok u 12% domaćinstava deca svakodnevno idu u obdanište u Srbiji.
- Kod 9,8% domaćinstava deca školskog uzrasta nisu upisana u školu, u 4,1% domaćinstava deca školu pohađaju neredovno (2-3 puta nedeljno), a školu redovno pohađaju deca iz 52% domaćinstava.
- U 22% domaćinstava ili svakom petom, postoji dete koje je ponavljalo bar jednom razred tokom školovanja.
- Najveći broj dece je, u proseku, prethodnoj školskoj godini bilo dobrog uspeha u 56% domaćinstava, vrlo dobrih je bilo 18%, odličnih 11,5% i dovoljnih 8,1%, dok je prethodnu školsku nedovoljan uspeh imalo 5,5% dece.
- U 5% domaćinstava sva deca su napustila školu, u 13% je deo dece napustio školu, a kod 78% domaćinstava deca idu redovno u školu.

VIII PSIHOLOŠKI I BIHEJVIORALNI STATUS DECE – SNAGE I RIZICI**SNAGE DECE**

Prema samoproceni roditelja i staratelja, najizrazitije snage dece su: pažljivost prema drugoj mlađoj deci, pomaganje drugima u nevolji, obzir prema osećanjima drugih ljudi, deljenje stvari ili hrane (slatkiše, igračke, olovke) sa drugom decom. U nešto manjem stepenu, roditelji ocenjuju da su snage njihove dece i prihvaćenost od druge dece, kao i fokusiranost na zadatke.

SNAGE PORODICE

Prema samoproceni ispitanika, najveće snage u porodici su zajedništvo (uvek 88%, ponekad 11%), mogućnost saznavanja gde mogu ostvariti neko pravo u društvu (uvek 38,4%, ponekad 29,6%), a u manjem stepenu su snage koje se odnose na podršku šire porodice i prijatelja u čuvanju dece (uvek 35%, ponekad 29%, a nikad 35%) i oslanjanje na pomoć u nevolji (uvek 29%, ponekad 35%, nikad 35%); kod 12% domaćinstava je nepoznato kako i gde mogu ostvariti neko pravo.

SLOBODNO VREME

Kod 5,6% roditelja ili staratelja nije poznato način kako njihova deca provode slobodno vreme van naselja, a u 16% domaćinstava deca pomažu roditeljima u radu i zarađivanju.

PSIHOSOMATSKI PROBLEMI

- 14,2% domaćinstava ima decu koja imaju problem sa košmarnim buđenjem noću.
- Noćno mokrenje ispoljava bar jedno dete u 12,6% domaćinstava.
- U 14% domaćinstava postoji dete koje ima problem sa mucanjem.

EMOCIONALNO-BIHEJVIORALNI PROBLEMI

Prema odgovorima roditelja i staratelja, utvrdili smo da su najizrazitiji problemi emocionalno-bihejvioralne prirode kod dece sledeći:

- napadi besa (u 19,3% domaćinstava);
- konzumiranje cigareta (18,1%);
- odbijanje učestvovanja u obavezama deteta u kući – tzv. “mrzovoljnost” ili “lenjost” (15,8%);
- često iskazivanje straha (12,1%);
- potištenost ili tuga (11,3%);
- događaji pijanstva (6,1%);
- privođenje od policije zbog sumnje na KD krađe i nanošenja telesnih povreda (4,8%);
- bežanje od kuće (4,8%); i
- zloupotreba droge (2%).

RAD NA ULICI

Deca koja povremeno rade na ulici na neki od sledećih načina:

- sakupljanje sekundarnih sirovina u 29% domaćinstava;
- preprodaje robe na ulici ili pijaci 15,2%;
- prošnja 5,2%; i
- pranje šoferšajbni u 2% domaćinstava.

TRAUMATIZACIJA I VIKTIMIZACIJA DECE

Iskustva traumatizacije i viktimizacije imaju deca iz sledećih domaćinstava:

- vređanje po osnovu porekla ili mesta življenja od druge dece van naselja (u školi, prevozu, na ulici) u 22,3% domaćinstava;
- dete ostavljeno od oca u 14,2%;
- u poslednje tri godine dete je bilo žrtva fizičkog nasilja (udaranja, povređivanja) od strane druge dece u 13,3%;
- dete ostavljen od majke u 7,2%;
- zatvorska kazna oca 6,6%;
- vređanje od nastavnika u školi po osnovu porekla ili mesta življenja 6,1%;
- smrt oca 4,2%;
- ostavljeno od oba roditelja 2,5%;
- iskustvo seksualnog provociranja/pokušaja zlostavljanja/napada od drugih ljudi 2,3%; i
- smrt majke 1,1%.

IX ZDRAVSTVENI STATUS ČLANOVA DOMAĆINSTVA I DECE

- 24,4% očeva ima potrebu za lečenjem koju ne može da ostvari zbog nedostatka novca, 28,2% majki i 9,9% dece i 31% drugih članova domaćinstva;
- Da boluje od hroničnih bolesti izveštava 27,6% očeva, 32,5% majki, 9,8% dece i 34% ostalih članova domaćinstva;
- Dijagnozu neke psihijatrijske bolesti ima 5,7% očeva, 10,7% majki, 1,3% dece i 12,8% ostalih članova domaćinstva;
- Od alkoholizma se lečilo 3% očeva, 2% majki i 2,4% ostalih članova domaćinstva;
- Česte događaje opijanja ima 5,1% očeva, 0,6% majki i 1,8% ostalih članova domaćinstva;
- Senzomotorne i intelektualne teškoće dece: slepost i slabovidost 10,4%, gluvoća i naglupost 7,8%, intelektualna ometenost 5,3%, fizički invaliditet 2,7%;
- U 4,4% domaćinstava deca nisu vakcinisana od zaraznih bolesti, a u 6,4% neka deca jesu a neka nisu vakcinisana od zaraznih bolesti, a 85,7% jesu vakcinisana;
- Iskustva prve trudnoće koja je bila u maloletničkoj dobi kod majki u domaćinstvu ima u 12 godini života 0,4% žena, sa 13 godina 1,7%, sa 14 godina 6%, sa 15 godina 13,2%, sa 16 godina 12,3%, sa 17 godina 13,8 i sa 18 godina 12,1%;
- Maloletničko roditeljstvo kod dece postoji u 14,3% domaćinstava, pri čemu u strukturi dominiraju ćerke u 60%, sinovi u 27%, i sin i ćerka u 12,9%;
- Dominirajuće godine kada su dobijena deca za one koji imaju iskustvo maloletničkog roditeljstva su 16 i 17 godina života.

X USLOVI STANOVANJA	Da	Ne
Zidana kuća	69%	31%
Baraka	33,2%	66,8%
Bez struje	35%	65%
Tekuća voda	68,6%	31,4%
Nedostatak svetlosti	44,9%	55,1%
Bez kanalizacije	57,5%	42,5%
Krov koji prokišnjava	56,5%	43,5%
Vlažni zidovi, pod, temelj	62,3%	37,7%
Trula prozorska okna i (ili) podovi	56,1%	43,9%
Buđ	58,1%	41,9%
Nepostojanje dvorište koje pripada domaćinstvu	46%	54%
Grejanje na drva	89%	11%
Nedovoljno prostora s obzirom na broj ukućana	54,2%	45,8%
U naselju je mnogo smeća i ono se ne odvozi	70,7%	29,3%

U pogledu uslova stanovanja najizrazitiji problemi su, pre svega, nehigijena naselja (smeće, čišćenje i odvožnje smeća, nema kanalizacije), nepriključenost na struju, loši uslovi unutar objekta (vlaga, malo svetla, buđ), kao i izrazito loše spoljne odlike objekta (baraka, krov koji prokišnjava).

READMISIJA KROZ NEPOSREDNA ISKUSTVA DECE

XI KAKO SU SE DECA OSEĆALA TOKOM PUTOVANJA/POVRATKA U SRBIJU?

- Žaljenje što se vraćaju u Srbiju.
- Radovala su se što se vraćaju jer im je bolje u Srbiji (“Želim da živim u svojoj kući”, “Volim svoju zemlju”).
- Povratak je prošao bez problema.
- Ambivalencija osećanja: pomešanost sreće i tuge ili bili su srećni što su videli svoju širu porodicu u Srbiji a tužni zato što napuštaju socijalnu sredinu na koju su se adaptirali i zbog uslova života u Srbiji (“Bio sam srećan zbog povratka ali i tužan zbog toga što je prljavo u naselju”).
- Osećanje tuge (“Nisam se dobro osećala, plakala sam i nisam htela da se vratim”, “Osećao sam se kao slomljenog srca”, “Bio sam tužan jer je odluka da se vratimo bila iznenadna”).
- Neizvesnost, strah i zabrinutost (“Nisam znao šta me čeka kada sam se vraćao”).

XII DA LI IM NEŠTO NEDOSTAJE U SRBIJI ŠTO SU IMALA U ZEMLJI ODAKLE SU DOŠLA?

- Socijalno okruženje: škola, rodbina, braća/sestre, drugovi, nastavnici, hobiji (“Sve je tamo bilo bolje”).
- Sredstva za zadovoljenje osnovnih potreba: hrana i kućna oprema (“Fale mi pribor za školu, telefon, stvari i odeća”).
- Materijalna dobra: stan, kuća, bicikl, telefon (“Tamo mi je bila lepša kuća”).
- Bolji uslovi života kao motivacija za školovanje.

XIII ZBOG ČEGA SU NAJVIŠE BRINULA NAKON POVRATKA U SRBIJU?

- Nisu bila zabrnuta (“Jedva sam čekao da dođem”, “Roditelji su mi ulili sigurnost”).
- Briga zbog nastavka školovanja.
- Briga zbog razdvojenosti od majke.
- Briga zbog novčane i stambene situacije i lošijih uslova života nego u inostranstvu.
- Briga zbog zdravlja roditelja i loše medicinske nege.
- Briga zbog socijalne adaptacije (upoznavanje novih prijatelja, škole i srpskog jezika).
- Briga zbog nebezbednog okruženja.

XIV KOJA IM JE NAJVEĆA ŽELJA ZA KOJU BI VOLELI DA IM SE OSTVARI KAKO BI IM ŽIVOT BIO LAKŠI I BOLJI U SRBIJI?

- Bolji uslovi stanovanja: nova kuća i sopstvena soba (“Najveća mi je želja da imamo kuću i da svi živimo zajedno”).
- Stvari za svakodnevni život (bicikl, telefon, lopta).
- Promena mesta stanovanja zbog osećanja straha i nebezbednosti.
- Završetak školovanja i dobijanje posla (“Voleo bih da imam bolji uspeh u školi”, “Želeo bih da postanem fudbaler da pomognem porodici”).
- Novac i druge materijalne vrednosti.
- Poboljšanje zdravstvenog stanja najbližih članova porodice.
- Bolja socijalna pomoć.

XV KADA SU BILI NAJSREĆNIJI U ŽIVOTU?

- Kada su živeli u zemlji iz koje su došli u Srbiju ("Kada sam bio u Nemačkoj u školi", "Tamo nema vređanja da me neko naziva ciganinom").
- Kada su se družili sa prijateljima.
- Kada su putovali na ekskurziju (na more, u druge gradove).
- U nekim emotivnim događajima (prinova u porodici, stanje zaljubljenosti).
- Kada su dobili poklone (igračke).
- Tokom porodičnih događaja (kada je porodica na okupu, nakon ozdravljenja roditelja, svadbe).

XVI ODNOS SA DRUGIMA U PRETHODNOJ ZEMLJI BORAVKA I SRBIJI (ODGOVORI DECE READMISANATA U %)	Da	Ne	Ponekad	Nisam siguran
Da li se osećaš bezbedno u školi koju pohađaš u Srbiji?	82,8	3,4	3,4	10,3
Da li se osećao-la bezbedno/sigurno u zemlji iz koje dolazite?	94,1	5,9	-	-
Da li se osećaš bezbedno u naselju?	58,8	20,6	8,8	11,8
Da li si imao-la strah od druge dece u školi otkad ste se vratili?	3,2	83,9	12,9	-
Da li si imao-la strah od druge dece u zemlji iz koje dolazite?	2,9	91,2	5,9	-
Da li su se druga deca ili odrasli ponašali loše prema tebi otkad ste se vratili u Srbiju?	17,6	73,5	5,9	2,9
Da li su se druga deca ili odrasli ponašali loše prema tebi dok ste bili u drugoj zemlji?	5,9	94,1	-	-
Da li si se osećao-la srećno dok se niste vratili u Srbiju?	97,1	2,9	-	-
Da li se osećaš srećno otkada ste ovde?	55,9	14,7	23,5	5,9
Da li si zadovoljan/a načinom na koji se nastavnici/učitelj ponašaju prema tebi, pomažu ti da usvojiš gradivo, prenose znanje? (za decu koja idu u školu)	80	10	6,7	3,3
Da li se neko od odraslih iz tvog okruženja ponaša/o loše prema tebi?	8,8	85,3	2,9	2,9
Da li su te druga deca iz tvog okruženja ovde u Srbiji u naselju ili van naselja bilo kada ismevala, zadirkivala ili ti pretila?	29,4	50	20,6	-
Da li su druga deca iz tvog okruženja ovde u Srbiji u naselju ili van naselja bilo kada bila fizički nasilna prema tebi (udarala, šutirala, čupala, grebala, šamarala, davila...)?	14,7	67,6	17,6	-

Deca su se u zemlji EU odakle su vraćeni u Srbiju osećali vrlo bezbedno i srećno, sa retkim iskustvima straha i nebezbednosti. U Srbiji, svako peto dete se ne oseća bezbedno u naselju, svako šesto ima iskustva loše odnosa drugih ljudi u sredini prema njima, iskazuju niži stepene zadovoljstva i sreće nego tokom boravka u inostranstvu. Svako peto dete ocenjuje da ima u većem ili manjem stepenu negativno iskustvo u postupanju nastavnika ili učitelja prema njima u pogledu načina rada kod usvajanja školskog gradiva i prenosa znanja. Skoro trećina dece navodi da ima česta iskustva psihičkog nasilja od druge dece (pretnje, ismevanje, itd.) a svako peto dete ocenjuje da se to dešava povremeno. I svako šesto dete ima događaje fizičkog nasilja, često ili povremeno, od druge dece u naselju ili van naselja, što je ukupno trećina dece.

OPŠTE PREPORUKE

- Visoka socijalna ugroženost stanovnika neformalnih naselja iziskuje paletu integrisanih socijalno-političkih (socijalno-zaštitnih), stambenih zdravstvenih, obrazovnih, radnih, ekonomskih i kulturnih politika.
- Potrebno je raditi na unapređenju uslova života ljudi u ovim (neformalnim) naseljima, a pre svega u stambenim i komunalno-infrastrukturnim aspektima što je osnova svih drugih delovanja.
- Za članove domaćinstva koji nemaju potrebna dokumenta (prijavu prebivališta, ličnu kartu, zdravstvenu knjižicu, evidencija NSZ) treba pomoći da ih dobiju.
- Podrška stanovnicima neformalnih naselja od zvaničnih institucija i NVO u boljoj proceni prava i usluga iz sistema socijalne i dečje zaštite.
- Edukativno osnaživanje u učenju srpskog jezika kod one dece koja ga ne znaju.
- Profesionalno i radno osnaživanje u cilju prevencije rada na ulici (sakupljanje sekundarnih sirovina i preprodaja robe na ulici i pijaci su najčešći oblici).
- Veća humanitarna pomoć stanovnicima naselja, u vidu pomoći u ishrani, odeći, higijenskim sredstvima, nabavavci obrazovnih sredstava i materijala potrebnih za školu, itd.
- Uključivanje dece iz neformalnih naselja u obdanište i PPP (pripremno-predškolski program).
- Razviti programe prevencije ranog napuštanja škole.
- Pomoć u unapređenju obrazovnih kompetencija kroz edukativno-pedagoški rad sa decom.
- Uvažavanje identifikovanih snaga i resursa dece i porodice u svim programima osnaživanja, prevencije i intervencije.
- Specijalno-edukativni i logopedski rad sa decom koja imaju psihosomatske probleme.
- Razvijanje različitih preventivnih programa prevencije kontrole besa, konzumiranja cigareta i depresije.
- Prevencija i rana intervencija rada na ulici kod dece.
- Prevencija diskriminatorne prakse prema ovoj deci u zajednici.
- Psiho-socijalna pomoć i podrška od strane zvaničnih institucija i socijalnih ustanova za decu koja žive u samohranim porodicama.
- Angažovanje zdravstvenih romskih medijatora.
- Prevencija maloletničke trudnoće.
- Specijalno-edukativni tretman za decu sa senzomotornim i intelektualnim teškoćama i njihova socijalna inkluzija.
- Razviti psiho-socijalne i edukativne programe u pogledu osnaživanja i integracije dece readmisanata.